



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Stowarzyszenia T. z siedzibą w P. działającego na rzecz
T.I.

przeciwko T.K.

o ryczałty za noclegi,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 4 lipca 2023 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie

z dnia 9 lutego 2021 r., sygn. akt VI Pa 110/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sadowi
Okręgowemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w
Szczecinie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

M.G.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy – Sąd Pracy w Goleniowie wyrokiem z dnia 30 maja 2019 r. zasądził od pozwanego T.K. na rzecz powoda T.I. łącznie kwotę 79.914,78 zł tytułem ryczałtów za noclegi przysługujące powodowi w okresie od dnia 1 września 2011 r. do dnia 30 listopada 2013 r. wraz z odsetkami ustawowymi, a od dnia 1 stycznia 2016 r. z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, liczonymi od kwot szczegółowo określonych w wyroku, oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania w sprawie.

Sąd Rejonowy ustalił, że powód był zatrudniony u pozwanego, prowadzącego przedsiębiorstwo transportowe pod nazwą E. w G., od dnia 1 listopada 2009 r. do dnia 30 listopada 2013 r., przy czym początkowo na podstawie umowy o pracę na czas określony od dnia 1 listopada 2009 r. do dnia 31 stycznia 2010 r. Pracował tam na stanowisku kierowcy samochodu ciężarowego - ciągnika siodłowego w pełnym wymiarze czasu pracy z miesięcznym wynagrodzeniem w kwocie 1.300 zł brutto. Od dnia 1 stycznia 2010 r. miesięczne wynagrodzenie powoda wynosiło 1.350 zł. W dniu 29 stycznia 2010 r. pozwany i powód zawarli kolejną umowę o pracę na czas określony od dnia 31 stycznia 2010 r. do dnia 31 stycznia 2017 r. Od dnia 1 września 2010 r. pracownik miał otrzymywać, oprócz wynagrodzenia zasadniczego, kwotę 123,45 zł brutto tytułem ryczałtu za godziny nadliczbowe i 73 zł brutto tytułem ryczałtu za godziny nocne. Następnie miesięczne wynagrodzenie powoda wynosiło odpowiednio: od dnia 1 stycznia 2011 r. - 1.400 zł brutto, 131,25 zł tytułem ryczałtu za godziny nadliczbowe oraz 77,85 zł brutto tytułem ryczałtu za godziny nocne, od dnia 1 stycznia 2012 r. – 1.500 zł, 140,63 zł brutto tytułem ryczałtu za godziny nadliczbowe oraz 78,80 zł brutto tytułem ryczałtu za godziny nocne, od dnia 28 grudnia 2012 r. – 1.600 zł, 150 zł brutto tytułem ryczałtu za godziny nadliczbowe i 84,40 zł brutto tytułem ryczałtu za godziny nocne. Do obowiązków powoda należało m.in.: wykonywanie zadań przewozowych w sposób określony przez właściciela zakładu, przestrzeganie prawidłowości wystawianych faktur VAT i innych dokumentów, sprawdzenie pojazdu przed każdorazowym wyjazdem z miejsca postoju, zwłaszcza pod względem bezpieczeństwa ruchu drogowego, dbanie o stan techniczny i estetykę pojazdu oraz prawidłowe zabezpieczenie pojazdu, usuwanie uszkodzeń pojazdu w czasie pracy, a w razie przypadku braku możliwości usunięcia uszkodzeń we własnym zakresie, niezwłoczne zawiadomienie właściciela zakładu, rozpoczęcie

pracy w wyznaczonym terminie (godzinie) oraz przestrzeganie dobowego czasu pracy, pełna dyscyplina pracy i wykonywanie poleceń kierownictwa oraz ściśle przestrzeganie regulaminu pracy, przepisów i zarządzeń obowiązujących w zakładzie, bezwzględne przestrzeganie czasu pracy jako kierowcy.

Sąd pierwszej instancji ustalił ponadto, że u pozwanego obowiązywał regulamin pracy oraz regulamin wynagradzania. Zgodnie z § 5 regulaminu wynagradzania poza wynagrodzeniem zasadniczym pracownikowi przysługiwały dodatkowe wynagrodzenia i inne świadczenia związane z pracą określone przepisami prawa pracy. W § 6 regulaminu wynagradzania ustalono zaś, że wysokość diety z tytułu delegacji służbowej poza granicami kraju wynosi 25 euro i będzie rozliczana na zasadach określonych dla pracowników zatrudnionych w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej. Regulamin wszedł w życie w dniu 1 stycznia 2003 r. Aneks nr 6 z dnia 14 grudnia 2011 r. do regulaminu wynagradzania zmieniono § 6 regulaminu wynagradzania w ten sposób, że postanowiono, iż z tytułu wykonywania zadań służbowych poza granicami kraju kierowcom zatrudnionym u pozwanego wypłaca się należność łączną za zagraniczną podróż służbową obejmującą diety i ryczałt za noclegi, w tym również za nocleg w kabinie samochodu. Na podstawie art. 77⁵ § 3 k.p. należność łączną przysługującą kierowcy określono na kwotę 34 euro za dobę, w tym dieta w wysokości minimalnej krajowej. Ustalono, że rozliczenie diet będzie się odbywało na zasadach określonych w rozporządzeniu wydanym w trybie art. 77⁵ § 2 k.p. Ryczałt za nocleg miał być rozliczany również na zasadach przyjętych do rozliczania diety, z uwzględnieniem także należności za każdą rozpoczętą dobę. Aneks nr 6 miał wejść w życie z dniem 1 stycznia 2012 r. przez umieszczenie na tablicy ogłoszeń. Powód nie został zaznajomiony z aneksem. Nie widział aneksu na tablicy ogłoszeń. Nie podpisywał też aneksu nr 6 ani nie otrzymał od pozwanego pisma z wypowiedzeniem warunków pracy i płacy. Także inny pracownik pozwanego M. M., który pracował u pozwanego od stycznia 2013 r. do maja 2015 r., nie został zapoznany z aneksem nr 6 do regulaminu wynagradzania.

Powód w związku z wykonywaną pracą odbywał podróże służbowe m.in. w Polsce, Niemczech, Danii, Francji, Austrii i Czechach. Średnio podróż trwała około 2 tygodni. Powód prowadził notatniki (kalendarze), w których zapisywał m.in. godzinę

wyjazdu z bazy, czas podróży, stan licznika w momencie rozpoczęcia podróży, miejsce docelowe podróży, datę i godzinę przyjazdu do miejsca docelowego, stan licznika w momencie przyjazdu. W trakcie każdej podróży służbowej nocował w kabinie pojazdu. Był to samochód ciężarowy marki D., bez klimatyzacji postojowej. W pojeździe znajdowała się lodówka, kuchenka turystyczna oraz ogrzewanie postojowe. Powód nie otrzymywał pościeli, a jedynie odzież i obuwie robocze. W czasie postoju korzystał z sanitariatów znajdujących się na stacjach benzynowych lub parkingach. Nie było możliwości, aby pracownik - kierowca nocował w hotelu, ponieważ był odpowiedzialny za samochód oraz znajdujący się w nim towar. Z tytułu podróży służbowych powodowi wypłacano wyłącznie diety, które otrzymywał na swój rachunek bankowy, natomiast pozwany nie wypłacał powodowi ryczałtów za noclegi.

Sąd Rejonowy określił następnie dokładnie, w jakich okresach, gdzie i ile noclegów powód odbył w trakcie podróży służbowych na terenie kraju i za granicą, a także ile pieniędzy łącznie powinien otrzymać od pozwanego z tytułu ryczałtów za noclegi w tych okresach, podkreślając, że kwoty te nie zostały mu wypłacone.

Powołując się na tak ustalony stan faktyczny sprawy Sąd Rejonowy w pierwszej kolejności stwierdził, że żądanie powoda zostało sformułowane na podstawie art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców, zgodnie z którym kierowcy w podróży służbowej przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem tego zadania służbowego, ustalone na zasadach określonych w przepisach art. 77⁵ § 3-5 k.p. Odesłanie zawarte w art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców do art. 77⁵ § 3-5 k.p. oznacza pośrednio także odesłanie do art. 77⁵ § 2 k.p., a w konsekwencji uznanie, że kierowcy - pracownikowi przysługuje zwrot kosztów podróży według zasad ustalonych w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p., chyba że korzystniejsze dla niego zasady zostały ustalone według art. 77⁵ § 3 k.p. (w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę, jeżeli pracodawca nie jest objęty układem zbiorowym pracy lub nie jest obowiązany do ustalenia regulaminu wynagradzania).

Sąd pierwszej instancji stwierdził także, że jeżeli chodzi o przepisy wykonawcze, to zastosowanie w tej sprawie miało rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących

pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 167). Zgodnie z § 2 tego rozporządzenia z tytułu podróży krajowej oraz podróży zagranicznej, odbywanej w terminie i miejscu określonym przez pracodawcę, pracownikowi przysługują: 1) diety; 2) zwrot kosztów: a) przejazdów, b) dojazdów środkami komunikacji miejscowej, c) noclegów, d) innych niezbędnych udokumentowanych wydatków, określonych lub uznanych przez pracodawcę odpowiednio do uzasadnionych potrzeb. Stosownie do § 7 ust. 1 rozporządzenia dieta w czasie podróży krajowej jest przeznaczona na pokrycie zwiększonych kosztów wyżywienia i wynosi 30 zł za dobę podróży. Z kolei w myśl § 7 ust 2 rozporządzenia należność z tytułu diet oblicza się za czas od rozpoczęcia podróży krajowej (wyjazdu) do powrotu (przyjazdu) po wykonaniu zadania służbowego w następujący sposób: 1) jeżeli podróż trwa nie dłużej niż dobę i wynosi: a) mniej niż 8 godzin - dieta nie przysługuje, b) od 8 do 12 godzin - przysługuje 50% diety, c) ponad 12 godzin - przysługuje dieta w pełnej wysokości; 2) jeżeli podróż trwa dłużej niż dobę, za każdą dobę przysługuje dieta w pełnej wysokości, a za niepełną, ale rozpoczętą dobę: a) do 8 godzin - przysługuje 50% diety, b) ponad 8 godzin - przysługuje dieta w pełnej wysokości. Zgodnie z § 8 ust. 1 rozporządzenia za nocleg podczas podróży krajowej w obiekcie świadczącym usługi hotelarskie pracownikowi przysługuje zwrot kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem, jednak nie wyższej za jedną dobę hotelową niż dwudziestokrotność stawki diety. W uzasadnionych przypadkach pracodawca może wyrazić zgodę na zwrot kosztów noclegu stwierdzonych rachunkiem w wysokości przekraczającej limit, o którym mowa w ust. 1 (§ 8 ust. 2 rozporządzenia). Pracownikowi, któremu nie zapewniono bezpłatnego noclegu i który nie przedłożył rachunku, o którym mowa w ust. 1, przysługuje ryczałt za każdy nocleg w wysokości 150% diety (§ 8 ust. 3 rozporządzenia). Ryczałt za nocleg przysługuje, jeżeli nocleg trwa co najmniej 6 godzin pomiędzy godzinami 21 i 7 (§ 8 ust. 4 rozporządzenia). Zwrot kosztów noclegu lub ryczałt za nocleg nie przysługuje za czas przejazdu, a także jeżeli pracodawca uzna, że pracownik ma możliwość codziennego powrotu do miejscowości stałego lub czasowego pobytu (§ 8 ust. 5 rozporządzenia).

Na podstawie § 13 ust. 1 rozporządzenia dieta w czasie podróży zagranicznej jest przeznaczona na pokrycie kosztów wyżywienia i inne drobne wydatki. Dieta

przysługuje w wysokości obowiązującej dla docelowego państwa podróży zagranicznej. W przypadku podróży zagranicznej odbywanej do dwóch lub więcej państw pracodawca może ustalić więcej niż jedno państwo docelowe (§ 13 ust. 2 rozporządzenia). Na podstawie § 13 ust. 3 rozporządzenia należność z tytułu diet oblicza się w następujący sposób: 1) za każdą dobę podróży zagranicznej przysługuje dieta w pełnej wysokości; 2) za niepełną dobę podróży zagranicznej: a) do 8 godzin - przysługuje 1/3 diety, b) ponad 8 do 12 godzin - przysługuje 50% diety, c) ponad 12 godzin - przysługuje dieta w pełnej wysokości. Stosownie do § 13 ust. 4 rozporządzenia wysokość diety za dobę podróży zagranicznej w poszczególnych państwach jest określona w załączniku do rozporządzenia. Pracownikowi przysługuje także zwrot kosztów noclegów w podróży służbowej. Zgodnie z § 16 ust. 1 rozporządzenia za nocleg podczas podróży zagranicznej pracownikowi przysługuje zwrot kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem, w granicach limitu określonego w poszczególnych państwach w załączniku do rozporządzenia. W razie nieprzedłożenia rachunku za nocleg, pracownikowi przysługuje ryczałt w wysokości 25% limitu, o którym mowa w ust. 1. Ryczałt ten nie przysługuje za czas przejazdu (§ 16 ust. 2 rozporządzenia). W uzasadnionych przypadkach pracodawca może wyrazić zgodę na zwrot kosztów za nocleg, stwierdzonych rachunkiem, w wysokości przekraczającej limit, o którym mowa w ust. 1 (§ 16 ust. 3 rozporządzenia). Zgodnie z § 16 ust. 4 rozporządzenia przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się, jeżeli pracodawca lub strona zagraniczna zapewniają pracownikowi bezpłatny nocleg.

Odnosząc powołane regulacje do okoliczności faktycznych ustalonych w sprawie, Sąd pierwszej instancji uznał, że w jego ocenie pozwany miał obowiązek pokryć należności powoda z tytułu podróży służbowych, to jest ryczałty za noclegi, które powód odbywał w czasie podróży służbowych. Nie budziło bowiem wątpliwości, że powód takie podróże służbowe odbywał, co potwierdzały bezpośrednio złożone przez niego kalendarze, w których zapisywał daty i miejsca podróży służbowych. Strony nie kwestionowały także tego, że powód odbywał noclegi w kabinie pojazdu. Pozwany podnosił co prawda w toku procesu, że wszystkie należności z tytułu podróży służbowych zostały powodowi wypłacone, jednakże zgromadzony w

sprawie materiał dowodowy nie potwierdził, aby powód otrzymał ryczałty za noclegi w czasie podróży służbowych w kraju i poza jego granicami.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, w zakładzie pracy pozwanego nie doszło do skutecznej zmiany regulaminu wynagradzania i skutecznego wprowadzenia w życie zapisów aneksu nr 6 do regulaminu wynagradzania. Pozwany w ogóle nie zaznajomił pracowników z wprowadzanym aneksem. W aktach osobowych pracownika brak było podpisanego przez powoda dokumentu potwierdzającego, że zapoznał się on z aneksem nr 6. W swoich zeznaniach powód także zaprzeczył, jakoby został zaznajomiony z takim aneksem. Jednak nawet samego oświadczenia pracownika o zapoznaniu się z nowym aneksem do regulaminu wynagradzania nie można byłoby uznać za wystarczające do uznania, że aneks został skutecznie wprowadzony w życie. Dla skuteczności wejścia w życie aneksu konieczne byłoby bowiem złożenie przez pozwanego pracownikom, w tym powodowi, oświadczenia o wypowiedzeniu warunków pracy i płacy, obejmującego zmiany wynikające z nowego brzmienia § 6 regulaminu wynagradzania, ponieważ wszystkie istotne zmiany umowy o pracę wymagają zgody pracownika i dotyczy to również zmiany zasad wynagradzania, gdyż zgodnie z art. 42 § 1 k.p. przepisy o wypowiedzeniu umowy o pracę stosuje się odpowiednio do wypowiedzenia wynikających z umowy warunków pracy i płacy.

Sąd Rejonowy podkreślił równocześnie, że przekształcenia stosunku pracy w trybie wypowiedzenia lub porozumienia zmieniającego wymaga każde istotne pogorszenie warunków pracy, natomiast pisemne oświadczenie woli pracodawcy określające nowe zasady wynagradzania pracownika nie jest wypowiedzeniem zmieniającym, jeżeli nie zawiera oświadczenia o wypowiedzeniu dotychczasowych warunków o pracę. Pozwany, wprowadzając aneks nr 6, w istocie pogorszył zaś warunki pracy powoda i jeżeli chciał to zrobić skutecznie, to powinien uzyskać jego zgodę w formie porozumienia stron albo dokonać stosownego z wypowiedzenia zmieniającego.

Sąd pierwszej instancji przywołał także art. 77² § 5 k.p., który stanowi, że do regulaminu wynagradzania stosuje się odpowiednio przepisy art. 239 § 3, art. 241¹² § 2, art. 241¹³ oraz art. 241²⁶ § 2 k.p. Zatem korzystniejsze postanowienia regulaminu, z dniem jego wejścia w życie, zastępują z mocy prawa wynikające z

dotychczasowych przepisów prawa pracy warunki umowy o pracę lub innego aktu stanowiącego podstawę nawiązania stosunku pracy. Natomiast postanowienia regulaminu mniej korzystne dla pracowników wprowadza się w drodze wypowiedzenia pracownikom dotychczasowych warunków umowy o pracę lub innego aktu stanowiącego podstawę nawiązania stosunku pracy (art. 241¹³ § 1 i 2 k.p. w zw. z art. 77² § 5 k.p.).

W ocenie Sądu Rejonowego, nie można było zatem przyjąć, że pozwany skutecznie wprowadził niekorzystne dla pracowników zmiany w regulaminie pracy, podając je jedynie do wiadomości pracowników przez wywieszenie na tablicy ogłoszeń. Konieczne było bowiem złożenie przez pracodawcę pracownikowi indywidualnego oświadczenia o wypowiedzeniu warunków pracy, zawierającego pouczenie o sposobie zaskarżenia i w razie potrzeby również podanie przyczyny wypowiedzenia. Zmiany te stają się skuteczne po upływie okresu wypowiedzenia, o ile pracownik nie skorzysta z uprawnienia do odmowy ich przyjęcia. Tym samym żądanie zapłaty na rzecz powoda ryczałtów za noclegi za okres od dnia 1 września 2011 r. do dnia 30 listopada 2013 r. należało uznać za uzasadnione, ponieważ nie sposób było przyjąć, że pozwany uregulował należność z tego tytułu.

Sąd pierwszej instancji uznał również, że nie zasługiwała na uwzględnienie argumentacja pozwanego, iż bezpodstawne było dochodzenie przez powoda należności z tytułu odbytych podróży służbowych z uwagi na treść wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r. (sygn. akt K 11/15). Wyrokiem tym Trybunał Konstytucyjny orzekł wprawdzie, że art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Nadto Trybunał uznał, że art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. i w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej

lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji. Należało jednak zwrócić uwagę na orzecznictwo Sądu Najwyższego, które zostało wydane już po wyroku Trybunału Konstytucyjnego, w którym przyjęto, że nadal, bezsprzecznie, obowiązkiem pracodawcy, zatrudniającego kierowców w transporcie międzynarodowym, jest pokrycie kosztów podróży służbowych odbywanych przez tych kierowców, w tym kosztów noclegów oraz że zapewnienie noclegu w kabinie samochodu ciężarowego nie jest zapewnieniem bezpłatnego noclegu, które zwalniałoby pracodawcę z obowiązku wypłaty ryczału za nocleg w przypadku nieprzedstawienia przez pracownika rachunku hotelowego. Uznano także, że ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy, w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę poniżej 25% limitu, o którym mowa w § 9 ust. 2 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, jednakże gdy ani zakładowe źródła prawa pracy, ani umowa o pracę, nie określają wysokości ryczału noclegowego przysługującego pracownikom „sektora prywatnego”, to wówczas takim osobom należy się ryczałt w wysokości analogicznej, jak w przypadku pracowników „budżetówki”, ustalony w przepisach wykonawczych do Kodeksu pracy, co wynika z art. 77⁵ § 5 k.p. Po wyroku Trybunału Konstytucyjnego do pracowników - kierowców w transporcie międzynarodowym nadal znajdują zaś zastosowanie reguły rozliczenia podróży służbowej przewidziane w art. 77⁵ k.p. Zastosowanie tego przepisu wynika z art. 5 k.p. i jego odpowiednika, czyli art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców. Sąd Najwyższy przesądził tym samym, że do pracowników - kierowców w transporcie międzynarodowym zastosowanie nadal znajdują reguły rozliczania podróży służbowej określone w Kodeksie pracy i rozporządzeniu wykonawczym.

Zdaniem Sądu Rejonowego, pozwany ma więc obowiązek zapłaty na rzecz powoda łącznie kwoty 79.914,78 zł z tytułu ryczałtów za noclegi za okres od dnia

1 września 2011 r. do dnia 30 listopada 2013 r., która została ustalona na podstawie opinii biegłego za zakresu wyliczania wynagrodzenia za pracę.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie wyrokiem z dnia 9 lutego 2021 r., wydanym na skutek apelacji wniesionej przez pozwanego od wyroku Sądu pierwszej instancji, zmienił ten wyrok w punktach: I, III, IV, V i VI i oddalił powództwo, odstępując od obciążania powoda kosztami procesu za pierwszą instancję, oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 6.021 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję.

Sąd Okręgowy w całości podzielił ustalenia faktyczne poczynione w sprawie przez Sąd pierwszej instancji, uznając za pełne i właściwe. Sąd drugiej instancji uznał natomiast za uzasadnione te zarzuty apelacji, które dotyczyły błędnego zastosowania przez Sąd pierwszej instancji przepisów prawa materialnego, to jest art. 77⁵ § 1, 3, 4 i 5 k.p. w związku z art. 5 k.p. i art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców oraz w związku z § 8 i § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r., w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w zakresie, w jakim Sąd pierwszej instancji przyjął, iż pozwany ma obowiązek wypłaty ryczałtu z tytułu podróży służbowych na rzecz powoda, na warunkach określonych w tych przepisach. W szczególności za zasadny uznał Sąd Okręgowy zarzut apelacji dotyczący przyjęcia przez Sąd Rejonowy, że w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, zasadne było dochodzenie przez powoda należności z tytułu ryczałtów.

Sąd drugiej instancji ponownie przypomniał regulację art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców oraz stwierdził, że zgodnie z tą regulacją powód, wykonując przewozy drogowe na rzecz pozwanego, pozostawał w podróży służbowej. Sąd Okręgowy przypomniał również regulacje art. 77⁵ § 3-5 k.p., a także rozporządzeń wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p., to jest rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju i rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności

przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju. Podkreślił równocześnie, że wyrok Sądu Rejonowego odwoływał się do poglądów prawnych wyrażonych w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17, w myśl których ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy, w regulaminie wynagradzania, albo w umowie o pracę poniżej 25% limitu, o którym mowa w § 9 ust. 2 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, jednakże gdy ani zakładowe źródła prawa pracy, ani umowa o pracę, nie określają wysokości ryczałtu noclegowego przysługującego pracownikom „sektora prywatnego”, to wówczas takim osobom należy się ryczałt w wysokości analogicznej, jak w przypadku pracowników „budżetówki”, ustalony w przepisach wykonawczych do Kodeksu pracy, co wynika z art. 77⁵ § 5 k.p. Po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, do pracowników - kierowców w transporcie międzynarodowym znajdują zaś zastosowanie reguły rozliczenia podróży służbowej przewidziane w art. 77⁵ k.p., a zastosowanie tego przepisu wynika z art. 5 k.p. i jego odpowiednika, czyli art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców.

Zdaniem Sądu Okręgowego, stanowisko to było jednak wadliwe. Przede wszystkim pomijało ono bowiem całkowicie, że u pozwanego obowiązywały regulacje wewnętrzne, określające zasady przyznawania pracownikom należności na pokrycie kosztów związanych z odbywaniem przez nich podróży służbowych. Poza tym, po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny wyroku w sprawie K 11/15 odpadła podstawa prawna do stosowania wobec powoda wprost unormowań przywołanych powyżej rozporządzeń. Co za tym idzie, przestała istnieć podstawa prawna uzasadniająca prawo powoda do ryczałtów za noclegi.

Sąd drugiej instancji zaznaczył, że istotna w sprawie była ocena skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15. Analiza uzasadnienia tego wyroku prowadzi do wniosku, że głównym, acz nie jedynym motywem uznania przez Trybunał Konstytucyjny zaskarżonych przepisów za

niekonstytucyjne, było odesłanie kaskadowe zawarte w ustawie o czasie pracy kierowców. Trybunał Konstytucyjny uznał także, iż art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, odsyłając do zasad ogólnych przewidzianych w art. 77⁵ § 3-5 k.p., nie uwzględnia specyfiki wykonywania zawodu kierowcy w transporcie międzynarodowym. Regulacje zawarte w przepisach art. 77⁵ § 3-5 k.p. w założeniu dotyczą incydentalnych podróży służbowych (to jest takich, które nie stanowią istoty wykonywanej pracy), a zatem także incydentalnie realizowanych przez pracowników uprawnień do świadczeń. Trybunał Konstytucyjny stanął więc na stanowisku, że przesądzenie przez ustawodawcę, że art. 77⁵ § 3-5 k.p. i wydane na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p. przepisy wykonawcze mają mieć zastosowanie do każdego wykonanego przez kierowcę przewozu w transporcie, jest sprzeczne z *ratio legis* tych przepisów i świadczy o nieadekwatności przyjętego środka w stosunku do regulowanej dziedziny.

Sąd drugiej instancji zauważył ponadto, że po wydaniu wyroku w sprawie K 11/15 Sąd Najwyższy wydał szereg orzeczeń, jednakże prezentowanych w nich poglądów nie sposób uznać za jednolite. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15, uznał bowiem, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, nie stosuje się art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, ale stosuje się art. 77⁵ § 5 KP w przypadku, gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę. W wyroku z dnia 14 lutego 2017 r., I PK 77/16, Sąd Najwyższy podkreślił natomiast, że do stanów faktycznych poczynawszy od 3 kwietnia 2010 r., odnośnie do kierowców w transporcie międzynarodowym nie należy stosować przepisów rozporządzeń wykonawczych wydanych z upoważnienia art. 77⁵ k.p. Ponadto Sąd Najwyższy zaznaczył, że w sprawie ryczałtów za noclegi zastosowanie mają przepisy zakładowe (regulaminy wynagradzania), które nie będą korygowane przez przepisy powszechnie obowiązujące jako bardziej korzystne. Uzasadniając to stanowisko, Sąd Najwyższy stwierdził między innymi, że dysponowanie przez pracownika - kierowcę pojazdem z miejscem do noclegu, który uznał za wystarczający do odpoczynku i regeneracji sił - stosownie do art. 8 ust. 8 rozporządzenia (WE) nr 561/2006 z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do

transportu drogowego oraz zmieniającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 3821/85 i (WE) 2135/98, jak również uchylającego rozporządzenie Rady (EWG) nr 3820/85 (Dz. U.UE.L.2006.102.1 - umożliwiał ograniczenie w zakładowym regulaminie wynagradzania świadczeń z tytułu zagranicznej podróży służbowej do wysokiej i stałej diety, pokrywającej wszystkie niezbędne wydatki socjalne kierowcy także z tytułu noclegów. W kolejnym orzeczeniu z dnia 8 marca 2017 r., II PK 410/15, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, zgodnie z którym od dnia 29 grudnia 2016 r. (data ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15 w Dzienniku Ustaw z 2016 r. poz. 2206) art. 21 a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. oraz w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju nie może być stosowany przez sądy i inne organy także w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału. Szczęólnego podkreślenia wymaga zaś, że zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2017 r., II PK 409/15, konsekwencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, jest utrata aktualności uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164) w zakresie, w jakim wskazywała ona, że postanowienia zakładowych przepisów prawa pracy regulujących kwestię świadczeń należnych kierowcom zatrudnionym w transporcie międzynarodowym z tytułu podróży służbowych nie mogą przewidywać świadczeń w wysokości niższej niż przewidziane w aktach wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p. Stanowisko to znalazło potwierdzenie w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17, w której stwierdzono jednoznacznie, że ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 3 k.p.) poniżej 25% limitu, o którym mowa w § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza

granicami kraju oraz w § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej.

Zdaniem Sądu Okręgowego, z powołanych wyżej przepisów oraz poglądów judykatury wynika zatem, że pracodawcy spoza sfery budżetowej mogą ustalać we własnym zakresie warunki wypłacania pracownikom należności z tytułu podróży służbowej. Pracodawcy są uprawnieni do odmiennego regulowania w aktach prawa wewnątrzzakładowego należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową - zarówno w sposób korzystniejszy, jak i mniej korzystny dla pracownika w porównaniu ze stawką przewidzianą w aktach wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p. Postanowienia prawa wewnętrznego nie mogą jedynie ustalać diety za dobę podróży na obszarze kraju jak i poza jego granicami na poziomie niższym niż dieta z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju, określona dla pracownika sfery budżetowej w stosownym rozporządzeniu ministra właściwego do spraw pracy. Jeżeli więc należności z tytułu kosztów podróży służbowej kierowców są określone w układzie zbiorowym, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę, to nie stosuje się wydanych na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p. przepisów o należnościach z tytułu podróży służbowej pracowników sfery budżetowej. Wynika stąd, że określone w tych aktach należności mogą być niższe niż należności przewidziane dla sfery budżetowej. Pogląd ten - przy przyjęciu, że podróż służbowa kierowcy jest szczególnym rodzajem podróży służbowej - ma oparcie w art. 77⁵ § 3 i 4 k.p., które w zakresie kosztów podróży służbowej w sferze pozabudżetowej przyznają pierwszeństwo autonomicznym źródłom prawa pracy i umowie o pracę przed regulacjami dotyczącymi sfery budżetowej (z wyjątkiem diety).

Uwzględniając to stanowisko, Sąd drugiej instancji uznał ponadto, że decydujące znaczenie dla oceny, jakie koszty ponoszone przez pracowników w podróży służbowej rekompensuje przyznane przez pracodawcę w aktach prawa wewnątrzzakładowego świadczenie, ma nie nazwa tego świadczenia, a praktyka, wiedza i dorozumiana zgoda „spornych stron”. Jeżeli kierowcy zatrudnieni w transporcie międzynarodowym otrzymywali świadczenie nie mniej korzystne niż wynikające z przepisów powszechnie obowiązujących, to świadczenie nazwane

„dieta” może pokrywać wszystkie koszty socjalne, w tym także ryczałt za nocleg (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 30 maja 2017 r., I PK 148/16). Sposób określenia kosztów należnych kierowcom nie musi szczegółowo odpowiadać poszczególnym rodzajom świadczeń przewidzianych w sferze budżetowej i może być określony w jednej zryczałtowanej kwocie, ale wysokość zwracanych kosztów musi odpowiadać wysokości celowych kosztów poniesionych przez kierowcę. W szczególności nie jest konieczne wyodrębniania ryczałtu za noclegi (por. także wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 sierpnia 2015 r., II PK 241/14, z dnia 15 września 2015 r., II PK 248/14, z dnia 17 listopada 2016 r., II PK 227/15 czy postanowienie z dnia 14 marca 2017 r., II PK 148/16).

Odnosząc powyższe rozważania do stanu faktycznego ustalonego w sprawie, Sąd Okręgowy przypomniał, że pozwany uregulował zasady rozliczania należności przysługujących pracownikom, w tym kierowcom, z tytułu odbywanych podróży służbowych. W pozwanym zakładzie pracy obowiązywał regulamin pracy i regulamin wynagradzania, który określał należności przysługujące pracownikowi z tytułu odbycia podróży służbowej poza granicami kraju. Zgodnie z § 5 regulaminu wynagradzania, poza wynagrodzeniem zasadniczym pracownikowi przysługiwały dodatkowe wynagrodzenia i inne świadczenia związane z pracą określone przepisami prawa pracy. W § 6 regulaminu wynagradzania ustalono zaś, że wysokość diety z tytułu delegacji służbowej poza granicami kraju wynosi 25 euro i będzie rozliczana na zasadach określonych dla pracowników zatrudnionych w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej. Regulamin wszedł w życie w dniu 1 stycznia 2003 r. Aneksm nr 1 do regulaminu wynagradzania zmieniono § 6 regulaminu wynagradzania w ten sposób, że ustalono, że wysokość diety z tytułu delegacji służbowej poza granicami kraju wynosi 20 euro i będzie rozliczana na zasadach określonych dla pracowników zatrudnionych w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej. Aneksm nr 2 do regulaminu wynagradzania zmieniono § 6 regulaminu wynagradzania w ten sposób, że ustalono, że wysokość diety z tytułu delegacji służbowej poza granicami kraju wynosi 25 euro i będzie rozliczana na zasadach określonych dla pracowników zatrudnionych w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej. Aneksm nr 3 do regulaminu wynagradzania zmieniono § 6 regulaminu wynagradzania w ten sposób,

że ustalono, że wysokość diety z tytułu delegacji służbowej poza granicami kraju wynosi 28 euro i będzie rozliczana na zasadach określonych dla pracowników zatrudnionych w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej. Aneks nr 4 do regulaminu wynagradzania zmieniono § 6 regulaminu wynagradzania w ten sposób, że ustalono, że wysokość diety z tytułu delegacji służbowej poza granicami kraju wynosi 31 euro i będzie rozliczana na zasadach określonych dla pracowników zatrudnionych w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej. Aneks nr 5 do regulaminu wynagradzania zmieniono § 6 regulaminu wynagradzania w ten sposób, że ustalono, że wysokość diety z tytułu delegacji . służbowej poza granicami kraju wynosi 34 euro i będzie rozliczana na zasadach określonych dla pracowników zatrudnionych w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej. Wreszcie aneksem nr 6 z dnia 14 grudnia 2011 r. do regulaminu wynagradzania zmieniono § 6 w ten sposób, że postanowiono, że z tytułu wykonywania zadań służbowych poza granicami kraju kierowcom zatrudnionym w E. wypłaca się należność łączną za zagraniczną podróż służbową obejmującą diety i ryczałt za noclegi, w tym również za nocleg w kabinie samochodu. Na podstawie art. 77⁵ § 3 k.p. należność łączną przysługującą kierowcy określono na kwotę 34 euro za dobę, w tym dieta w wysokości minimalnej krajowej. Z regulacji tych wynikało zatem, że pozwany dokonywał rozliczeń zgodnie z zasadami określonymi w regulaminie wynagradzania i sporządzonymi do niego aneksami oraz wypłacał powodowi świadczenia z tytułu podróży służbowej, obliczone zgodnie z postanowieniami zakładowego aktu prawnego. Okoliczności tej nie zaprzeczył sam powód, czego dowodziło uzasadnienie pozwu, z którego wynikało, że powód domagał się zasądzenia ryczałtu za noclegi na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wysokości oraz warunków ustalenia należności przysługujących w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowych poza granicami kraju, a nie w oparciu o postanowienia regulaminu wynagradzania. Treść wewnętrznych przepisów obowiązujących u pozwanego oraz zasady rozliczania kosztów podróży zagranicznych powoda były zatem jasno określone i akceptowane przez strony, o czym świadczyła dobitnie okoliczność, iż powód przepracował u pozwanego 4 lata i

w tym okresie nie zgłaszał pracodawcy swojego niezadowolenia ani z warunków w jakich świadczy pracę, ani z przyjętych zasad rozliczania.

Sąd drugiej instancji podkreślił również, że takie rozumienie pojęcia „diety”, a więc nie tylko obejmującego koszty wyżywienia, jest powszechne w branży transportowej. Kierowcy posługują się terminem „diety” dla określenia całości należności z tytułu podróży służbowych. Generalnie nie jest używane formalne określenie „należności z tytułu podróży służbowych”, czy też „ryczałty”, „delegacje”, co jest całkowicie zrozumiałe. W potocznym rozumieniu termin „diety” oznacza dla kierowcy należności przysługujące z tytułu odbywania podróży służbowych. Nie budziło więc wątpliwości Sądu Okręgowego, że powód zdawał sobie doskonale sprawę z tego, że należności, które otrzymywał, określone jako „dieta”, pokrywały wszystkie koszty związane z podróżami, w tym i koszty noclegów. Z ustaleń poczynionych przez Sąd Rejonowy wynikało nadto, że w trakcie całego okresu zatrudnienia u pozwanego powód, będąc w trasie, spał w kabinie pojazdu. Zdaniem Sądu Okręgowego, w pełni akceptował ten stan, nie wnosząc w tym zakresie do pozwanego żadnych uwag. Oznaczało to, że godził się zarówno na nocowanie w kabinie pojazdu, jak i na to, że wypłacane mu przez pracodawcę należności pokrywały koszty odbywanych podróży służbowych, w tym koszty noclegu, w sposób ustalony i przyjęty u pracodawcy.

Zdaniem Sądu Okręgowego, wszelkie poniesione przez powoda wydatki były powodowi przez pozwanego pracodawcę zwracane, mimo że w regulaminie wynagradzania wprost przyznane zostało jedynie prawo do diety z tytułu delegacji służbowej poza granicami kraju. Nie ma przeszkód, aby należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową zostały określone w postaci jednego ryczałtu (jednej należności). Już w wyroku Sądu Najwyższego z 15 września 2015 r., II PK 248/14, przyjęto bowiem, że dopuszczalne było ustalenie przez strony stosunku pracy objęcia jednym ryczałtem (w adekwatnie wysokiej i stałej kwocie) diety oraz należnego kierowcy ryczałtu za noclegi, jeżeli łączny ryczałt nie był mniej korzystny niż przepisy powszechnie obowiązujące w zakresie minimalnych kosztów wyżywienia i ryczałtu za nocleg. Także inne orzeczenia wskazują, że jedno świadczenie mogło kompensować całościowe koszty socjalne wyjazdu kierowcy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 sierpnia 2015 r., II PK 241/14, z dnia 15

września 2015 r., II PK 248/14, z dnia 17 maja 2016 r., II PK 98/16, z dnia 14 lutego 2017 r., I PK 77/16). Wówczas granicą minimalną kompensaty nie jest wysokość 25% ryczałtu noclegowego według § 9 ust. 4 rozporządzenia. Ryczał może być mniejszy. Minimalne ograniczenie w ustawie dotyczy bowiem jedynie diety (art. 77⁵ § 4 k.p.). Wysokość zwracanych kosztów musi natomiast odpowiadać wysokości celowych kosztów poniesionych przez kierowcę. Sąd drugiej instancji zauważył równocześnie, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2017 r., I PK 148/16) pojawił się pogląd, w myśl którego w sytuacji przyznania przez pracodawcę jednego zbiorczego świadczenia konieczne jest ustalenie, jaka część tego świadczenia była dietą, a jaka stanowiła ryczałt za noclegi, jednakże w ocenie Sądu Okręgowego ze stanowiskiem tym nie sposób się zgodzić. Przyznanie przez pracodawcę jednej zbiorczej należności z tytułu podróży służbowej jest bowiem wyrazem spójnego i łącznego charakteru tych świadczeń, których celem jest w ogólności pokrycie zwiększonych kosztów związanych z podróżą służbową, zaś to od pracownika zależy, w jaki sposób spożytkuje otrzymaną kwotę. Skoro regulaminowy ekwiwalent umówiony w jednej łącznej kwocie za dobę pobytu kierowcy w międzynarodowym transporcie samochodowym mógł kompensować zarówno należne diety, jak i ryczałty za noclegi, to ustalenie, w jakiej dokładnie wysokości wypłacone świadczenie stanowi dietę, a w jakiej ryczałt, jest zbędne i niecelowe.

Sąd drugiej instancji przyjął zatem, że sporne świadczenie, nazwane w regulaminie wynagradzania obowiązującym u strony pozwanej dietą z tytułu delegacji służbowej poza granicami kraju, obejmowało wszystkie świadczenia z tytułu zwiększonych kosztów utrzymania i noclegów w związku z wykonywanym przez powoda międzynarodowym transportem samochodowym. Sąd ten podkreślił także, że z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, wynika, iż konieczne jest uwzględnienie przy wykładni przepisów również aspektu ekonomicznego - między innymi uzasadnionego oczekiwania właścicieli firm przewozowych, że zakup pojazdów wyposażonych w odpowiednie miejsca noclegowe, ogrzewanie i klimatyzację, wpłynie na obniżenie ich wydatków związanych z ryczałtami za noclegi kierowców.

Podsumowując, Sąd Okręgowy uznał, że Sąd Rejonowy w zaskarżonym wyroku (opartym na unormowaniach, które Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodne z Konstytucją) niesłusznie dał prymat przepisom rozporządzeń wykonawczych, wydanych z upoważnienia art. 77⁵ § 2 k.p. W sprawie powinny znaleźć zastosowanie przede wszystkim przepisy zakładowe - regulamin pracy i regulamin wynagradzania, który ustalał należności z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju.

Stowarzyszenie T. w P. działające na rzecz powoda T.I. wniosło do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 9 lutego 2021 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając:

1) naruszeniu przepisów prawa materialnego, to jest:

a) § 6 regulaminu wynagradzania pracowników obowiązującego w zakładzie pracy pozwanego, w brzmieniu nadanym mu aneksem nr 5 z dnia 12 lutego 2007 r., przez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy taki zapis regulaminu obowiązywał zarówno w momencie nawiązywania stosunku pracy, jak i w całym okresie zatrudnienia powoda, albowiem kolejna zmiana regulaminu wynagradzania, której pozwany usiłował dokonać aneksem nr 6, była bezskuteczna wobec wymienionego pracownika;

b) art. 77² § 6 k.p. przez jego niewłaściwe zastosowanie do zmiany regulaminu wynagradzania zamierzonej aneksem nr 6 w sytuacji, gdy brak było ku temu podstaw, albowiem zgodnie z ustaleniami faktycznymi poczynionymi przez Sąd pierwszej instancji i podzielonymi w całości przez Sąd Okręgowy, powód nie został zapoznany z treścią tego aneksu, a w konsekwencji błędne przyjęcie, że powyższa zmiana miała zastosowanie wobec powoda;

c) art. 241¹³ § 2 k.p. w związku z art. 77² § 5 k.p., przez ich niezastosowanie i błędne przyjęcie, że zamierzona przez pozwanego zmiana regulaminu wynagradzania dokonana aneksem nr 6 odniosła skutek wobec pracownika, mimo tego, iż wskutek powyższej zmiany pracodawca zamierzał w istotny sposób pogorszyć warunki zatrudnienia pracownika, a mimo to dokonał jej z pominięciem trybu wymaganego powołanymi przepisami, to jest w drodze wypowiedzenia zmieniającego dotychczasowe warunki zatrudnienia;

d) art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 - § 5 k.p. w związku z § pkt. 2 lit. b, § 9 ust. 2 oraz § 9 ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w odniesieniu do podróży służbowych pracownika mających miejsce w czasie obowiązywania powyższego rozporządzenia, to jest do dnia 28 lutego 2013 r., oraz § 2 pkt. 2 lit. c, § 16 ust. 2 oraz § 16 ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w odniesieniu do podróży służbowych pracownika mających miejsce w czasie obowiązywania powyższego rozporządzenia, to jest od dnia 1 marca 2013 r., przez ich niezastosowanie i przyjęcie, że pracownikowi nie przysługują należności związane z podróżą służbową w postaci ryczałtu za nocleg, mimo braku zapewnienia mu przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w czasie podróży służbowych;

e) art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2 k. p. w związku z § 2 pkt. 2 lit. b, § 9 ust. 2 oraz § 9 ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w odniesieniu do podróży służbowych pracownika mających miejsce w czasie obowiązywania powyższego rozporządzenia, to jest do dnia 28 lutego 2013 r., oraz § 2 pkt 2 lit. c, § 16 ust. 2 oraz § 16 ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w odniesieniu do podróży służbowych pracownika mających miejsce w czasie obowiązywania powyższego rozporządzenia, to jest od dnia 1 marca 2013 r., przez ich niezastosowanie i przyjęcie, że pracownikowi nie przysługują należności związane z podróżą służbową w postaci ryczałtu za nocleg pomimo braku zapewnienia mu przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w czasie podróży służbowych;

2) naruszeniu przepisów postępowania w stopniu mającym istotny wpływ na wynik sprawy, to jest:

a) art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez sporządzenie uzasadnienia wyroku w sposób niekompletny, nieprecyzyjny, niepozwalający prześledzić toku rozumowania Sądu drugiej instancji, w szczególności:

- przez zaniechanie wyjaśnienia, dlaczego nie zmieniając ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd pierwszej instancji (z których wynikało, że zmiana regulaminu wynagradzania dokonana aneksem nr 6 nie odniosła skutku wobec pracownika), w ocenie Sądu Okręgowego powództwo okazało się nieuzasadnione;

- przez pominięcie kwestii stanowiącej istotę rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji, dotyczącej dokonania zmiany przez pozwanego regulaminu wynagradzania aneksem nr 6 z pominięciem trybu wypowiedzenia zmieniającego dotychczasowe warunki zatrudnienia pracownika.

Powołując się na tak sformułowane zarzuty kasacyjne, skarżący wniósł o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania, względnie o uchylenie wyroku w całości i jego zmianę przez: a) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 48.667,86 zł tytułem należności za niewypłacone pracownikowi ryczałty za noclegi w okresie od dnia 1 września 2011 r. do dnia 31 grudnia 2012 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie wyliczonymi według zestawienia przedstawionego szczegółowo w skardze kasacyjnej; b) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 31.246,92 zł tytułem należności za niewypłacone pracownikowi ryczałty za noclegi w okresie od dnia 1 stycznia 2013 r. do dnia 30 listopada 2013 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie wyliczonymi zestawienia przedstawionego w skardze, ewentualnie o: a) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 48.667,86 zł tytułem należności za niewypłacone diety w okresie od dnia 1 września 2011 r. do dnia 31 grudnia 2012 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie wyliczonymi według zestawienia przedstawionego w skardze; b) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 31.246,92 zł tytułem należności za niewypłacone pracownikowi diety za noclegi w okresie od dnia 1 stycznia 2013 r. do dnia 30 listopada 2013 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie wyliczonymi według zestawienia; c) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu za obie instancje

według norm przepisanych, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego przez radcę prawnego; d) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpatrywana w niniejszym postępowaniu skarga kasacyjna jest uzasadniona w zakresie, w jakim trafnie zarzuca naruszenie powołanych w podstawach zaskarżenia przepisów prawa materialnego.

Nie jest natomiast uzasadniony kasacyjny zarzut naruszenia przepisów postępowania, zwłaszcza że skarżący wadliwie powołuje w ramach tego zarzutu art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c. określający konstrukcyjne elementy uzasadnienia wyroku Sądu pierwszej instancji, gdy tymczasem uzasadnienia wyroku Sądu drugiej instancji dotyczy (poczynając od dnia 7 listopada 2019 r.) samodzielna regulacja ustanowiona w art. 387 § 2¹ k.p.c. Powołanie w ramach procesowej podstawy zaskarżenia art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c., nawet w związku z art. 391 § 1 k.p.c. (skoro pozwala on na odpowiednie stosowanie przepisów postępowania przed sądem pierwszej instancji tylko w sytuacji, w której nie ma szczególnych przepisów o postępowaniu przed sądem drugiej instancji), jest zatem uchybieniem uniemożliwiającym kontrolę kasacyjną w tym zakresie, jeśli zważyć, że przedmiotem oceny w postępowaniu kasacyjnym jest wyłącznie prawomocne orzeczenie wydane przez Sąd drugiej instancji (por. art. 398¹ § 1 k.p.c.), a nadto w myśl art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, z urzędu biorąc pod rozwagę jedynie nieważność postępowania. Niezależnie jednak od tego spostrzeżenia Sąd Najwyższy stwierdza, że art. 387 § 2¹ k.p.c. był już przedmiotem wykładni w jego orzecznictwie. W wyroku z dnia 26 stycznia 2022 r., I USKP 76/21 (LEX nr 3290803, por. także postanowienie z dnia 13 września 2022 r., II USK 552/21, LEX nr 3485166) Sąd Najwyższy wyjaśnił zaś, że uzasadnienie orzeczenia sądu drugiej instancji nie może sprowadzać się tylko i wyłącznie do przyjęcia za własne ustaleń faktycznych i ocen prawnych sądu pierwszej instancji, jeżeli w apelacji zostały podniesione istotne zarzuty i argumenty prawne kwestionujące stanowisko sądu pierwszej instancji. W takiej sytuacji procesowej

uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego powinno zawierać dodatkowo odniesienie się do tych zarzutów apelacyjnych obok elementów konstrukcyjnych wyraźnie wymienionych w art. 387 § 2¹ k.p.c. Skrócona wersja uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji określona w tym przepisie ma w założeniu ustawodawcy służyć temu, aby sąd odwoławczy skupił się na przedstawieniu argumentacji prawnej odnoszącej się do zarzutów apelacyjnych bez powielania ustaleń faktycznych i rozważań prawnych sądu pierwszej instancji.

Zdaniem Sądu Najwyższego, uzasadnienie zaskarżonego wyroku spełnia te kryteria. Wbrew odmiennemu stanowisku skarżącego, pozwala także na prześledzenie toku rozumowania Sądu drugiej instancji. Zarzucane w opisie omawianego zarzutu naruszenie polegające na pominięciu oceny skutków zmiany regulaminu wynagradzania dokonanej przez pozwanego aneksem nr 6 w sytuacji, w której Sąd Okręgowy w pełni zaaprobował ustalenia faktyczne poczynione w sprawie przez Sąd pierwszej instancji, w istocie dotyczy zaś prawidłowości zastosowania (a właściwie niezastosowania) przepisów prawa materialnego, a konkretnie art. 241¹³ § 2 k.p. w związku z art. 77² § 5 k.p. Będzie więc przedmiotem dalszej części rozważań.

Odnosząc się zatem do kasacyjnych zarzutów podniesionych w ramach materialnoprawnej podstawy zaskarżenia, Sąd Najwyższy zauważa przede wszystkim, że Sąd drugiej instancji, choć wstępnie przyjął wprawdzie, że rozstrzygnięcie zawarte w wyroku Trybunału Konstytucyjnego dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, oznaczało, że „odpadła podstawa prawna do stosowania wobec powoda wprost unormowań przywołanych powyżej rozporządzeń. Co za tym idzie, przestała istnieć podstawa prawna uzasadniająca prawo powoda do ryczałtów za noclegi”, to jednak ostatecznie, odwołując się do orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych już po wspomnianym wyroku, uznał, że art. 77⁵ k.p. nadal ma odpowiednie zastosowanie w odniesieniu do należności z tytułu podróży służbowych odbywanych przez pracowników zatrudnionych u pracodawców spoza sfery budżetowej, z tą jednakże różnicą, że chodzi o inne, bo „autonomiczne” (nie takie samo, jak w art. 77⁵ k.p.) rozumienie podróży służbowej. Przyjmując takie właśnie założenie interpretacyjne, Sąd Okręgowy stanął wszakże na stanowisku, że obowiązujący u pozwanej regulamin wynagradzania, zmieniany kolejnymi aneksami, przewidywał, że

w przypadku podróży służbowej pracownikowi przysługiwały należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową, określone w tym regulaminie jako „dieta”. Rozstrzygnięcie zawarte w zaskarżonym wyroku było z kolei konsekwencją przyjęcia przez Sąd drugiej instancji, że pod pojęciem owej „diety” należało rozumieć zarówno diety, jak i zwrot kosztów związanych z noclegiem. Jeśli więc powodowi zostały faktycznie wypłacone z tytułu „diety” kwoty „obliczone zgodnie z postanowieniami zakładowego aktu prawnego”, to roszczenia powoda, oparte na podstawie przepisów rozporządzeń Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowych poza granicami kraju, nie znajdowały uzasadnienia.

Odnosząc się do tej oceny, Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności stwierdza, że zagadnienie skutków orzeczenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, rozstrzygnęła, podjęta w związku z powstałą w orzecznictwie rozbieżnością stanowisk w tym zakresie, uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17 (LEX nr 2379708), w której tezie uznano, że ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 3 k.p.) poniżej 25% limitu, o którym mowa w § 9 ust. 2 rozporządzenia z 2002 r. oraz w § 16 ust. 2 rozporządzenia z 2013 r. W motywach tej uchwały Sąd Najwyższy potwierdził równocześnie pogląd, zgodnie z którym pozbawienie mocy prawnej art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców spowodowało jedynie przewartościowanie sytuacji prawnej, nie jest jednak równoznaczne z pozbawieniem kierowców transportu międzynarodowego (mających status pracowników) należności z tytułu podróży służbowej. Przepisy art. 2 pkt 7 i art. 4 ustawy o czasie kierowców oraz art. 5 i art. 77⁵ k.p. nie zostały bowiem wyrugowane z porządku prawnego. Przepis art. 2 ust. 7 zawiera definicję podróży służbowej kierowcy, modyfikując - na potrzeby wybranej grupy zawodowej - kształt podróży służbowej zdefiniowanej w art. 77⁵ § 1 k.p. Z kolei w art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców przewidziano, że w zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się przepisy Kodeksu pracy. Ten ostatni przepis stanowi odzwierciedlenie wyrażonej w art. 5 k.p. zasady, że przepisy szczególne

dotyczące określonej kategorii pracowników mogą określać ich stosunek pracy odmiennie. W konsekwencji, po wyroku Trybunału Konstytucyjnego do pracowników-kierowców w transporcie międzynarodowym znajdują zastosowanie reguły rozliczenia podróży służbowej przewidziane w art. 77⁵ k.p., a co za tym idzie, w rozporządzeniach wykonawczych z 2002 r. i 2013 r. Zastosowanie tego przepisu wynika bowiem z art. 5 k.p. i jego odpowiednika - art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców.

Równocześnie Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17, podzielił dotychczasowy pogląd wyrażony w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164) oraz w uchwale z dnia 7 października 2014 r., I PZP 3/14 (OSNP 2015 nr 4, poz. 47), w których zgodnie przyjęto, że zapewnienie pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z 2002 r. (odpowiednio - § 16 ust. 4 rozporządzenia z 2013 r.) oraz że art. 8 ust. 8 rozporządzenia nr 561/2006 dotyczy możliwości wykorzystania przez kierowcę z dziennego (także tygodniowego skróconego, ale już nie tygodniowego regularnego) odpoczynku w pojeździe (w kabinie samochodu), jeżeli dokona on takiego wyboru, pod warunkiem, że pojazd posiada odpowiednie miejsce do spania dla każdego kierowcy i znajduje się na postoju. Przepisy powołanego rozporządzenia nie dotyczą natomiast uprawnień w zakresie przysługiwania kierowcy od pracodawcy należności na pokrycie kosztów wyjazdów poza bazę w celu wykonywania pracy (podróży służbowych), nie mogą więc służyć ocenie przesłanek takich uprawnień, w szczególności przesłanek przysługiwania ryczałtu za nocleg. Upewnia w tym przekonaniu art. 14 ust. 1 ustawy o czasie pracy kierowców (przewidujący, że dobowy odpoczynek kierowcy może być wykorzystany w pojeździe, jeżeli pojazd znajduje się na postoju i jest wyposażony w miejsce do spania). Prawo do odpoczynku zostało w tym przepisie zestawione z dobą i tygodniem pracy, a nie ze sposobem rozliczania kosztów noclegu. Znaczy to tyle, że pojęcie to należy postrzegać jako gwarancję dotyczącą czasu pracy, nie ma jednak ono nic wspólnego ze sferą kosztów pracy czy konstrukcją podróży służbowej. Ustawa o czasie pracy

kierowców w żadnym zakresie nie odnosi się natomiast do rozliczania podróży służbowej pracowników-kierowców w transporcie międzynarodowym, co oznacza, iż zastosowanie znajdują wprost reguły określone w Kodeksie pracy i rozporządzeniach wykonawczych. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17- z powołaniem się na wcześniejsze orzecznictwo - zaakcentował również, że istota ryczałtu jako świadczenia kompensacyjnego polega na tym, iż świadczenie wypłacane w takiej formie z założenia jest oderwane od rzeczywiście poniesionych kosztów i ma na celu uproszczenie wzajemnych rozliczeń. W rezultacie, jeśli pracownik ich rzeczywiście nie poniesie, to i tak przysługuje mu ustalony ryczałt. Wynika to z założenia, że każde zatrudnienie wiąże się z kosztami dotyczącymi pracy, które w całości obciążają pracodawcę. Zatem niedopuszczalne jest przerzucanie na pracownika kosztów noclegu w podróży służbowej. To na pracodawcy spoczywa powinność zabezpieczenia odpowiednich warunków noclegowych w podróży służbowej, a obowiązek ten może zostać zrealizowany albo przez zorganizowanie odpowiednich warunków umożliwiających odpoczynek (nocny), albo przez ustanowienie ryczałtu w wysokości dającej możliwość zrealizowania tej potrzeby we własnym zakresie. Nie ma natomiast znaczenia okoliczność, czy pracownik faktycznie ze sposobności tej skorzysta, czy też wybierze rozwiązanie „ekonomiczne”. Sąd Najwyższy podkreślił także, że standard ten jest korzystniejszy od rozwiązania przewidzianego w art. 8 ust. 8 rozporządzenia (WE) nr 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego oraz zmieniającego rozporządzenie Rady (EWG) nr 3821/85 i (WE) 2135/98, jak również uchylającego rozporządzenie Rady (EWG) nr 3820/85 (Dz.U. UE L 2006.102.1). Znaczy to tyle, że ma pierwszeństwo przed prawem unijnym.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie zauważa również, że w jego orzecznictwie przyjmuje się, że co do zasady nie ma przeszkód, aby wszystkie należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową zostały określone w postaci jednego ryczałtu. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15 (LEX nr 2242158), a także w wyrokach z dnia 14 lutego 2017 r., I PK 77/16, LEX nr 2258054; z dnia 8 marca 2017 r., II PK 410/15, LEX nr 2306367; z dnia 9 marca 2017 r., I PK 309/15 oraz z dnia 13 grudnia 2017 r., III PK

149/16, LEX nr 2435631). W wyroku z dnia 8 marca 2017 r., II PK 410/15, poruszono przy tym jeszcze jedną istotną kwestię dotyczącą relacji zachodzącej między art. 77⁵ § 3 k.p. i art. 77⁵ § 5 k.p. Sąd Najwyższy w wyroku tym wyszedł bowiem z założenia, że sformułowanie „na pokrycie kosztów podróży”, którym posługuje się pierwszy z przywołanych przepisów, ma szeroki kontekst i obejmuje wszystkie koszty, między innymi dietę oraz koszty noclegu. Brak regulacji, o której mowa w art. 77⁵ § 5 k.p., należy natomiast dekodować rodzajowo, to znaczy, jeśli pracodawca ureguje kwestię diet, a pomija inne koszty (noclegowe), to oznacza, że nie ma postanowień, o których mowa w art. 77⁵ § 3 k.p. Także w kolejnych orzeczeniach podzielono powyższy tok myślenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 2017 r., II PK 16/16, LEX nr 2306363 oraz z dnia 17 maja 2017 r., II PK 106/16, LEX nr 2306361). Wychodząc z tego punktu widzenia, podkreślano jednak, że nie jest wykluczone objęcie wszystkich kosztów związanych z podróżą służbową jedną „zbiorczą” należnością. Interpretacja, czy spełnia ona tę funkcję, należy do stron, a w ostateczności do sądu rozpoznającego sprawę (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2017 r., I PK 90/16, LEX nr 2282387 i z dnia 30 maja 2017 r., I PK 154/16, LEX nr 2353606).

Sąd Najwyższy w obecnym składzie w pełni aprobuje taki właśnie kierunek wykładni przepisów regulujących należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową odbywaną przez kierowcę zatrudnionego w transporcie. Stwierdza jednak, że zaskarżony wyrok nie uwzględnia tego kierunku wykładni. Uznając, że w pojęciu „diety” przewidzianej w obowiązującym u pozwanego regulaminie wynagradzania mieściły się zarówno dieta, jak i zwrot pozostałych kosztów, w tym noclegu, Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił bowiem, na czym oparł tę ocenę, odmienną przecież, co warto podkreślić, od oceny tej samej przecież regulacji dokonanej przez Sąd pierwszej instancji, poprzedzonej ustaleniem faktycznym, że powód nie miał świadomości co do sposobu rozumienia elementów wchodzących w skład owego świadczenia w chwili zawierania umowy o pracę. Oceny charakteru „diety” dokonanej przez Sąd Okręgowy nie poprzedzały natomiast jakiegokolwiek ustalenia faktyczne, które mogłyby stanowić podstawę takiej oceny, poza przypomnieniem kolejnych zmian wprowadzanych przez pozwanego aneksami do regulaminu wynagradzania, w których jednak owe zmiany dotyczyły wyłącznie

wysokości „diety”. Tylko aneks nr 6 z dnia 14 grudnia 2011 r. wprowadzał zaś istotną zmianę, ponieważ określał (po raz pierwszy) „należność łączną za zagraniczną podróż służbową obejmującą diety i ryczałt za noclegi, w tym również za nocleg w kabinie samochodu”. Tymczasem trzeba zauważyć, że samo tylko wypłacanie diety w wysokości wyższej niż gwarantowana treścią art. 77⁵ § 4 k.p. dieta krajowa wcale nie musiało jeszcze oznaczać, że „dieta” obliczona w wysokości adekwatnej do diety przysługującej pracownikom zatrudnionym w jednostkach organizacyjnych sfery budżetowej z tytułu zagranicznych podróży służbowych (jeśli taka była faktycznie wypłacana) zawierała w sobie nie tylko samą dietę, ale także ryczałt za noclegi. Z całą pewnością przyjęcia takiej tezy nie uzasadnia bowiem stwierdzenie, że powód w trakcie całego okresu zatrudnienia u pozwanego akceptował takie zasady rozliczania kosztów zagranicznych podróży służbowych, skoro ich nie kwestionował i nie zgłaszał żadnych uwag w tym zakresie. Mało przekonujące jest także stwierdzenie, jakoby taki (jak przyjął Sąd Okręgowy) sposób rozumienia pojęcia „diety” był powszechny w branży transportowej. Z całą pewnością nie można bowiem takiego rozumienia pojęcia „diety” uznać za fakt notoryjny w rozumieniu art. 228 § 1 k.p.c. Jest to zaś o tyle istotne, że Sąd drugiej instancji równocześnie w pełni zaaprobował ustalenia Sądu Rejonowego, z których wynikało przecież, że pozwany nie wypłacał powodowi ryczałtów za noclegi. Kwestia ta wymaga zatem ponownego rozważenia poprzedzonego dokonaniem stanowczych ustaleń faktycznych, w ramach których należy ocenić również to, że obowiązujący u pozwanego regulamin wynagradzania stanowił, że pracownikowi przysługiwały poza wynagrodzeniem „dodatkowe wynagrodzenia i inne świadczenia związane z pracą określone przepisami prawa pracy”, a wysokość „diety” z tytułu delegacji służbowej poza granicami kraju - podana kwotowo w euro - „będzie rozliczana na zasadach określonych dla pracowników zatrudnionych w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej”, co równie dobrze może oznaczać, że taka regulacja nawiązywała do rozporządzeń wykonawczych dotyczących należności z tytułu zagranicznych podróży służbowych. Niezależnie od tego konieczne jest zbadanie, czy przy założeniu, że „dieta” faktycznie zawierała w sobie wszystkie koszty podróży służbowej, w tym ryczałt za noclegi, przyjęty w niej pułap ryczałtu dawał powodowi realną możliwość zaspokojenia potrzeb noclegowych.

Co już wcześniej zostało podniesione, dopiero aneks nr 6 z dnia 14 grudnia 2011 r. wprowadził do § 6 regulaminu wynagradzania zapis, zgodnie z którym „z tytułu zadań służbowych poza granicami kraju kierowcom zatrudnionym w E. [...] wypłaca się należność łączną za zagraniczną podróż służbową obejmującą diety i ryczałt za noclegi, w tym również za nocleg w kabinie samochodu”. Zestawienie tego zapisu z poprzednią wersją wspomnianego § 6 musi zatem budzić dodatkowe wątpliwości co do prawidłowości kwalifikacji spornej diety przyjętej przez Sąd drugiej instancji, jeśli zważyć, że zapis ów nie posługuje się przecież pojęciem jakiejś „zbiorczej diety”, zawierającej w sobie także pozostałe koszty podróży służbowej, w tym ryczałt za noclegi, lecz koszty te określa mianem „należności łącznej”, w skład której mają wchodzić dieta i ryczałt za noclegi, a więc wyraźnie oba te świadczenia traktuje oddzielnie. Dodatkowo trzeba też zwrócić uwagę, że nowy zapis § 6 regulaminu wynagradzania określał wspomnianą „należność łączną”, mimo że miała ona obejmować dietę i ryczałt za noclegi, nadal w kwocie 34 euro, a więc w takiej samej wysokości, jak dotychczas wypłacana dieta. Wypada natomiast podkreślić, że przedmiotem rozważań Sądu drugiej instancji w ogóle nie była kwestia związana z oceną skuteczności wprowadzenia takiej zmiany. Tymczasem w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że skutkiem wejścia w życie regulaminu w terminie i na zasadach określonych w art. 77² § 6 k.p., to jest po upływie dwóch tygodni od dnia podania go do wiadomości pracowników, w sposób przyjęty u danego pracodawcy, jest automatyczne stosowanie wobec pracowników tych jego przepisów, które są dla nich korzystniejsze od dotychczasowych postanowień umów o pracę (art. 241¹³ § 1 k.p. w związku z art. 77² § 5 k.p.). Natomiast wprowadzenie do umowy postanowień mniej korzystnych wymaga albo zgody pracownika na propozycje pracodawcy zmiany umowy (mającej postać porozumienia zmieniającego) albo zastosowania przez pracodawcę wypowiedzenia warunków pracy i płacy, co jednoznacznie wynika z art. 241¹³ k.p. w związku z art. 77² § 5 k.p. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 września 2016 r., I PK 190/15, LEX nr 2106825; z dnia 19 kwietnia 2018 r., I PK 32/17, LEX nr 2549210 oraz z dnia 19 kwietnia 2018 r., I PK 36/17, LEX nr 2558359). Nie można z kolei domniemywać zgody pracowników na pogorszenie istotnych warunków wynagradzania za pracę *per facta concludentia*, jeżeli ustalone fakty zaprzeczają takiemu dorozumianemu uzgodnieniu indywidualnych porozumień

zmieniających na niekorzyść pracowników dotychczasowe warunki płacowe. Sąd pierwszej instancji ustalił zaś, a Sąd drugiej instancji ustalenie to również zaaprobował, że między stronami nie doszło do zawarcia porozumienia zmieniającego warunki wynagradzania powoda. Nie doszło też do wypowiedzenia powodowi dotychczasowych warunków. Co więcej, Sąd Rejonowy ustalił też, że powód w ogóle nie został zapoznany z treścią aneksu nr 6.

Opisana sytuacja musi zatem prowadzić do wniosku, że Sąd drugiej instancji zastosował, trafnie powołane przez skarżącego w podstawach zaskarżenia, przepisy prawa materialnego do nieustalonego w istocie stanu faktycznego sprawy. Tymczasem, ocena prawidłowości wykładni i zastosowania przepisów prawa materialnego powołanych w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej jest możliwa tylko wówczas, gdy pozwalają na nią ustalenia faktyczne Sądu drugiej instancji, stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, LEX nr 784216 oraz z dnia 27 czerwca 2013 r., III CSK 270/12, LEX nr 1360254). Dlatego też zastosowanie przepisów prawa materialnego do niedostatecznie ustalonego przez Sąd drugiej instancji stanu faktycznego oznacza wadliwą subsumcję tego stanu do zawartych w nich norm prawnych, a brak stosownych ustaleń uzasadnia również kasacyjny zarzut naruszenia prawa materialnego przez jego niewłaściwe zastosowanie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2011 r., II PK 241/10, LEX nr 817524 oraz z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 76/12, LEX nr 1229815). Nie jest bowiem możliwe prawidłowe zastosowanie prawa materialnego bez zgodnego z prawem procesowym ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2006 r., I PK 164/05, Monitor Prawa Pracy 2006 nr 10, s. 541).

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na treści art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

MG

[ł.n.]